

SOCIÁLNÍ A POLITICKÉ ASPEKTY SOUČASNÉHO ČESKÉHO UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU A JEHO EDUKATIVNÍ PŘESAHY

Mgr. Jana Musilová

2. ročník DSP

KVV PdF UP

3. 12. 2012

STRUKTURA PREZENTACE

- > charakteristika a metodologie výzkumu
- > podávané IGA granty související s DP
- > dílčí výsledky výzkumu edukační reality na ZŠ
- > vizuální gramotnost
- > umění vs. aktivismus vs. reklama
- > literatura

CHARAKTERISTIKA A METODOLOGIE VÝZKUMU

- název: Sociální a politické aspekty současného českého umění ve veřejném prostoru a jeho edukativní přesahy
- design výzkumu: smíšený (kvantitativní + kvalitativní metody)
- výzkumný soubor: žáci SŠ
- výzkumný vzorek: žáci některých SŠ v Olomouckém kraji

CHARAKTERISTIKA A METODOLOGIE VÝZKUMU

- výzkumné otázky:
 - Setkávají se žáci středních škol ve výuce se současným uměním ve veřejném prostoru?
 - Setkali se s intervencemi do veřejného prostoru mimo výuku?
 - Považují respondenti současné umělecké intervence do veřejného prostoru za umění?
 - Jsou studenti schopni rozlišovat mezi politickým aktivismem a uměleckými intervencemi do VP?

CHARAKTERISTIKA A METODOLOGIE VÝZKUMU

- hlavní hypotéza:

Reflexe intermediálních uměleckých intervencí do veřejného prostoru pomáhá žákům středních škol nacházet souvislosti mezi společenským děním a současným uměním i mezi jednotlivými výukovými disciplínami.

- hypotéza:

Reflexe intermediálních uměleckých intervencí do veřejného prostoru se výrazně podílí na rozvoji funkční vizuální gramotnosti.

CHARAKTERISTIKA A METODOLOGIE VÝZKUMU

- výzkumné metody:
 - dotazníkové šetření
 - experiment
 - zúčastněné pozorování
 - rozhovor
 - případová studie
 - komparace

PODÁVANÉ IGA GRANTY SOUVISEJÍCÍ S DP

1. Současné umění ve veřejném prostoru: řízené rozhovory s umělci a teoretiky umění

(Beková, Musilová, Stehlíková Babyrádová, Havlík)

2. Sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru

(Musilová, Tikalová, Sosna, Stehlíková Babyrádová)

1. SOUČASNÉ UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU: ŘÍZENÉ ROZHOVORY S UMĚLCI A TEORETIKY UMĚNÍ

- zodpovídání **konkrétních otázek** kladených řešitelkami projektu **vybraným osobnostem** (Kateřina Šedá, Julia Dick, Ztohoven; Barnabász Benczik, Claire Bishop, Ondřej Císař, Michal Koleček, Tomáš Pospiszyl, Tomáš Žižka a další)
- **diskuse** se studenty, pedagogy KVV PdF UP a širokou veřejností
- prozkoumávání umění ve VP z různých úhlů - v rámci širšího kontextu **umělecké tvorby a teoretického bádání**
- informace získané prostřednictvím řízených rozhovorů budou sloužit jako **zásadní doplnění odborné literatury** potřebné pro bádání a výstupy na konferencích a publikování v odborných periodících

2. SOCIÁLNÍ A EDUKATIVNÍ ASPEKTY VÝTVARNÉ TVORBY V PROSTŘEDÍ ŠKOLY A VE VEŘEJNÉM PROSTORU

- praktické činnosti (projekty) se studenty SŠ ve škole a veřejném prostoru, realizace části disertačního výzkumu
- publikace monografie ***Uvnitř a vně:***
 - charakteristika aspektů výtvarné tvorby ve vztahu k výchově a současné společnosti
 - vymezení rozdílů skupinové práce studentů ve školním prostředí (v rámci artefiletiky) a ve veřejném prostoru (v rámci akční tvorby)
 - využití fotografie ve veřejném prostoru s cílem rozvoje vizuální gramotnosti
 - rozvíjení vizuální gramotnosti u studentů středních škol prostřednictvím výtvarné tvorby ve veřejném prostoru

DÍLČÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU EDUKAČNÍ REALITY NA ZŠ

- vedoucí výzkumu: Mgr. Petra Šobáňová, Ph.D.
- participace na zpracování shromážděných dat, jejich interpretace a publikace: Mgr. Jana Musilová, Mgr. Beková
- dílčí výsledky předneseny na konferenci Pedagogika umění – umění pedagogiky (UJEP, 17. 10. 2012) -> publikace ve sborníku
- **Výtvarná výchova, její důležitost a prospěšnost v rámci současného všeobecného vzdělávání**

DÍLČÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU EDUKAČNÍ REALITY NA ZŠ

- výzkumný soubor: učitelé VV
- výzkumný vzorek: 67% 1. stupeň ZŠ, 24% 2. stupeň ZŠ, 9% ostatní (SŠ, MŠ, SpŠ, ...)
- vybrané výzkumné otázky:
 1. Jaké je podle učitelů postavení výtvarné výchovy v systému vzdělávacích oborů současného všeobecného vzdělávání?
 2. Je podle učitelů učivo výtvarné výchovy stejně důležité jako učivo jiných disciplín?

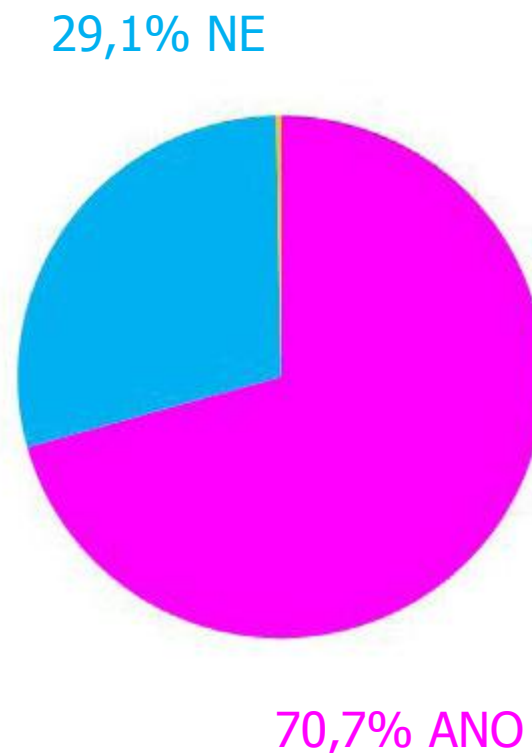
DÍLČÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU EDUKAČNÍ REALITY NA ZŠ

Ohodnoťte uvedené obory podle jejich důležitosti pro úspěšný a spokojený život dětí. (1 = velmi důležitý obor, 2 = středně důležitý obor, 3 = obor není důležitý)

	M	TV	VV	HV	ČJ	Cizí j.	D, ZSV	PřV	ICT
Odpověděl	348	347	348	347	348	348	342	338	331
Neodpověděl	10	11	10	11	10	10	16	20	27
Průměrné hodnocení	1,11	1,56	1,68	1,73	1,06	1,15	1,54	1,59	1,35
Nejčastější hodnocení	1	1	2	2	1	1	2	2	1
% velmi důležitý obor	89,7	49	39,4	36,6	94	85,6	48,2	43,8	65,9
% obor není důležitý	0,3	5,5	7,8	9,5	0	0,3	1,8	2,4	1,2

DÍLČÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU EDUKAČNÍ REALITY NA ZŠ

Je učivo výtvarné výchovy pro žáky stejně důležité jako učivo jiných vzdělávacích oborů?	Četnost odpovědi	Procentuální vyjádření
ANO	253	70,7
NE	104	29,1
Neodpověděli	1	0,3
Celkem	358	100,0

DÍLČÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU EDUKAČNÍ REALITY NA ZŠ

- VV v systému disciplín všeobecného vzdělávání předposlední místo => všeobecná skepse učitelů VV k důležitosti jejich oboru, sociální žádoucnost odpovědi
- prospěšnost VV podle učitelů = převážně estetizované vyjádření pocitů prostřednictvím výtvarné tvorby, opomíjení komunikativní a kooperativní složky VV
- jiná část šetření => většina učitelů nerozumí vymezení vzdělávacího obsahu VV
 - => učitelé naprosto opomíjejí obsahovou doménu ověřování komunikačních účinků

DÍLČÍ VÝSLEDKY VÝZKUMU EDUKAČNÍ REALITY NA ZŠ

- předpoklad:

Výsledky stejného šetření realizovaného mezi učiteli
SŠ by se příliš nelišily => alarmující zjištění

- > nutno - posílit komunikační, kooperační složku VV
 - rozvíjet vizuální gramotnost
 - rozvíjet divácké kompetence
 - rozvíjet schopnost porozumění umění

ROZVÍJENÍ VIZUÁLNÍ GRAMOTNOSTI

- u převážné většiny diváků nejsou splněna základní pravidla pro komunikaci se soudobými uměleckými díly (výrazný komunikační prvek) (Ištvanová, 2009)
- nebezpečí zúžení chápání VG pouze „*na problematiku emancipace diváka, zajišťující, aby nad ním nikdo nevyzrál a nemanipuloval jím „z pozice moci“*“ (Vančát, Zálešák, 2009)
- VV má i prakticky zajistit diváckou připravenost prostřednictvím vlastní tvorby a reflexe svých zážitků a zkušeností (tamtéž)

ROZVÍJENÍ VIZUÁLNÍ GRAMOTNOSTI

- Ištvanová: Orientační průzkum způsobu rozumění umění zástupci společenských a technických vědních oborů – MU, VUT, 2005, 130 studentů:

„Výsledky průzkumu potvrzují předpoklady mnoha specialistů na oblast zprostředkování umění, poukazují na velké zaostávání veřejnosti za soudobými trendy v umění a na nepřipravenost diváků tyto novinky sledovat.“ (Ištvanová, 2009)

ROZVÍJENÍ VIZUÁLNÍ GRAMOTNOSTI

- ideální horizont vzdělávání = „funkční vizuální gramotnost“
 - záruka, že se jedinec stane plnohodnotným partnerem vizuální komunikace - dokáže obrazy nejen „číst“, ale také je adekvátně vztáhnout ke svému životnímu horizontu, pracovat s nimi (Vančát, Zálešák, 2009)
 - teoretický vhled do problematiky umění ve veřejném prostoru, autentický kontakt studentů s VP, vlastní tvorba v tomto prostředí – výrazně přispívá k pěstování funkční VG

ROZVÍJENÍ VIZUÁLNÍ GRAMOTNOSTI

- výzkumné otázky: Považují respondenti současné umělecké intervence do veřejného prostoru za umění?
Jsou studenti schopni rozlišovat mezi politickým aktivismem a uměleckými intervencemi do VP?

„Vzrušujícím aspektem... umění ve veřejném prostoru zároveň je, že tyto projekty nemusíme nutně chápat jako umělecká díla. I ten, kdo si situace všimne, ale nerozpozná ji jako úmyslnou, jako umění, ji může dekódovat skrze malé narušení na okraji systému.“ (Probst, 2009)

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

(Politické) umění neusiluje o získání moci, ale snaží se o zviditelnění boje o moc, pracuje s estetickým myšlením, které vyžaduje jasnou artikulaci obrazového jazyka, ale ne objektivní důkazový proces, neprosazuje žádná rozhodnutí, a proto neobsahuje prvek moci. Cílem umění je **ukázat konkrétní lidskou situaci v širším kontextu a tím umožnit porozumět jí.**

Krajním případem politického umění je **aktivismus**, který používá jistou míru násilí, ale ne proto, aby prosadil svá rozhodnutí, ale aby zpochybnil ta etablovaná.

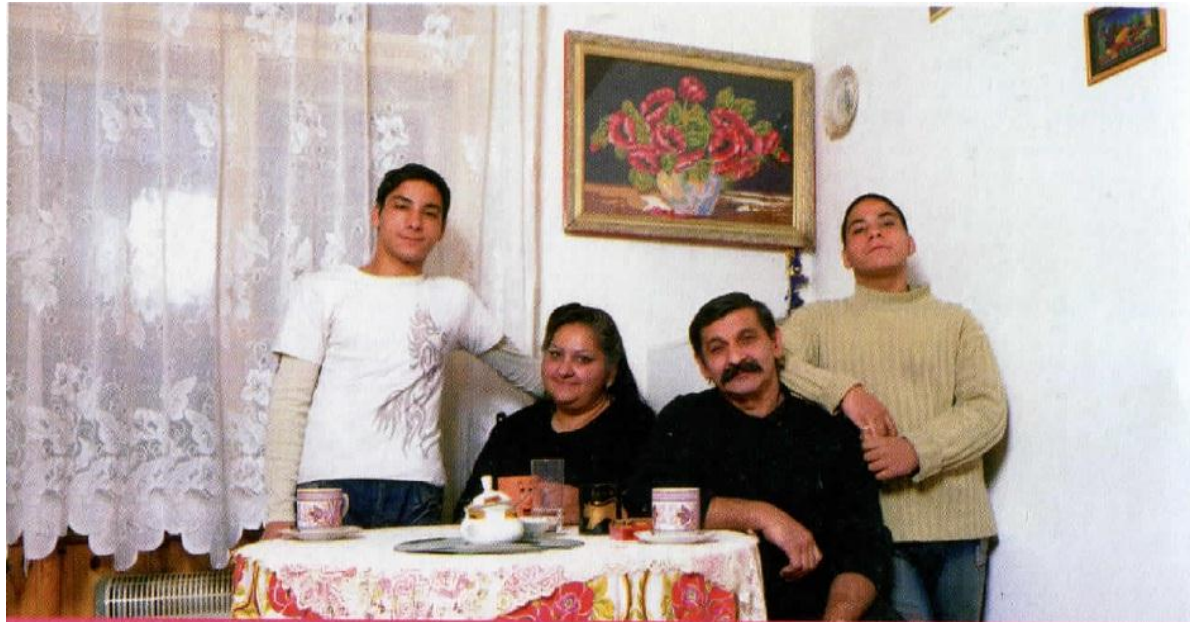
Umění často využívá **reklamního jazyka** – důležité je sdělení správně přečíst, třídit vizuální informace.

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

Guma Guar
ze série *Billboards*
Billboard
Bratislava
2004

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

Mám rád svého tátu, chtěl bych, aby byl veselejší a měl práci. Kdybych byl zvolen prezidentem, chtěl bych, aby všichni tátové měli práci a mohli užít svoje rodiny.

Jaroslav Gorol

**Kristina Leko,
Kateřina Svitalská**
*One day, I might be
a president...*
(2006)

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

Robin Hewlet
(USA)
Street with a View
(2008)
performance,
Pittsburg
- 150 performerů
pózovalo při
inscenovaných
událostech při
fotografování
Google Street
View, zveřejněno
na internetu

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

Elmgreen & Dragset

Prada Marfa

(2005)

trvalá instalace,
nepálené cihly,
plast, barva, sklo,
hliníková

konstrukce, MDF,
koberec, boty a
kabelky Prada

760 x 470 x 480 cm
Chihuahua Dessert,
Texas

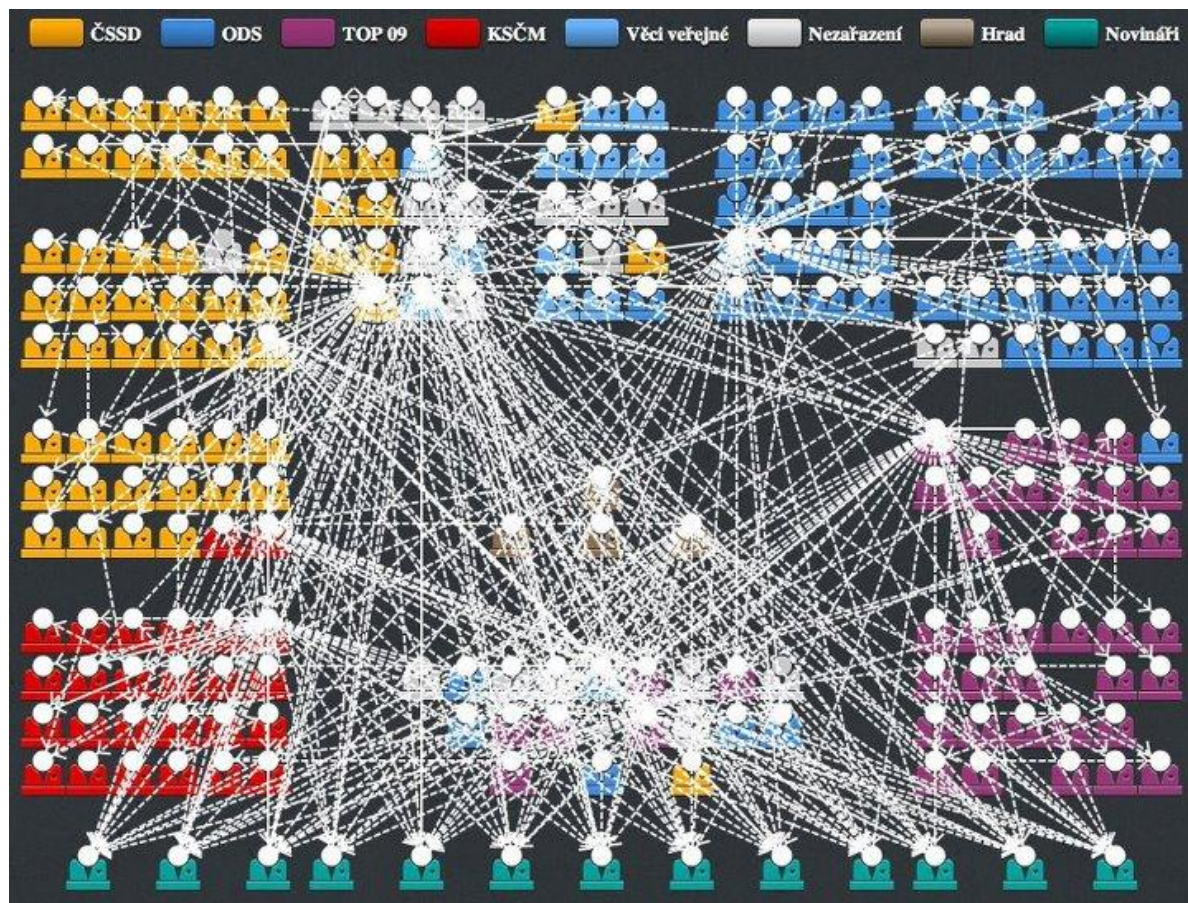
UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

**Department of
Public
Appearances**
Easy Vote
akce
Ústí nad Labem
2006

- hlasovací akce
proběhla ve dnech
19. – 20. 6. 2006
v Ústí nad Labem,
výsledky
prezentovány na
billboardech

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

ZTOHOVEN

*Morální reforma:
Parlamentní
inscenace o 223
lidech a 585
replikách
(2012)*

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

**Skupina
aktivistů**

Opravte mě!
instalace
Jihoslovanské
mauzoleum
Olomouc
2012

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

Reklamní kampaň ODS
2012

Aktivistický zásah do billboardu
prezidentské kampaně
2012

UMĚNÍ VS. AKTIVISMUS VS. REKLAMA

De Ardoise
Olomoucké ulice
2011 - 2012

LITERATURA

Baleka, Jan. *Výtvarné umění. Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1909-7.

BAROK, Dušan. *Umělci jako sociální pracovníci*. In *A2*, 21/2009, dostupné na <<http://www.advojka.cz/archiv/2009/21/umelci-jako-socialni-pracovnici>>

BARTHES, R. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-73-X

Bauer, Alois. *Dějiny výtvarného umění*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-25-3.

BENCSIK, Barnabás et al., KOLEČEK, Michal. *Framing of art*. Ústí nad Labem: Faculty of Art and Design of Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem, 2007. ISBN 978-80-7044-730-7

Bernhard, Marianne a kol. *Universální lexikon umění*. Praha: Grafoprint-Neubert, 1996. ISBN 80-85785-46-3.

BISHOP, C. (ed.) *Participation (Documents of Contemporary Art)*. Whitechapel Art Gallery, 2006. ISBN 978-0-85488-147-5

CÍSAŘ, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice. Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. ISBN 978-80-7325-168-0

LITERATURA

Contadino, Luigi. *Skvosty českého umění. Proměny českého výtvarného umění v kontextu dějin*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-097-6.

CORNELL, Lauren. *Younger Than Jesus: Artist Directory*. London: Phaidon Press Limited, 2009. ISBN 9-780-7148-4981-2

DOHERTY, C. (ed.) *Situation (Documents of Contemporary Art)*. Whitechapel Gallery, 2009. ISBN 978-0-262513050

DOPITA, Miroslav. *Pierre Bourdieu o umění, výchově a společnosti: reflexe sociologie praxe Pierra Bourdieua v české sociologii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1650-2

ELKINS, J. *Proč lidé pláčou před obrazy*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1509-9

ELKINS, J. *Introduction: The Concept of Visual Literacy and Its Limitations*. In: ELKINS, J. (ed.) *Visual Literacy*. New York and London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2008. ISBN 0-415-95811-3

GADAMER, H. G. *Aktualita krásného*. Praha: Triáda, 2003. ISBN 80-86138-48-8

Gaffová, Jackie, Oliverová, Clare. *Svět umění XX. století (od postimpresionismu po digital art)*. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01179-4.

LITERATURA

GASTMAN, R., NEELON, C., SMYRSKI, A. *Street world. Urban culture from five continents.* London: Thames&Hudson, 2007. ISBN 978-0-500-51385-9

GAVIN, F. *Street renegades. New underground art.* London: Laurence King Publishing, 2007. ISBN-13: 978 1 85669 529 9

GOODMAN, N. *Jazyky umění. Nástin teorie symbolů.* Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1519-8

Havlík, Vladimír, Horáček, Radek, Zhoř, Igor. *Akční tvorba.* Olomouc: UP, 1991. ISBN 80-7067-074-6.

Holzwarth, Hans Werner (ed.). *ART NOW Vol 3.* Köln: Taschen, 2008. ISBN 978-3-8365-0511-6.

Holzwarth, Hans Werner (ed.). *100 Contemporary Artists.* Köln: Taschen, 2009. ISBN 978-3-8365-1490-3.

HORÁČEK, R. *Umění v dialogu s veřejností.* Brno: Dům umění města Brna, 1999.

HORÁČEK, R. *Galerijní animace a zprostředkování umění.* Cerm, 1998. ISBN 80-7204-084-7

LITERATURA

HORÁČEK, R. *V dialogu s uměním*. Brno: Katedra VV PdF MU v Brně, 1994.

JACKSON, S. *Social Works: Performing Arts, Supporting Publics*. Routledge, 2011. ISBN 978-0-415486019

KESNER, L. *Muzeum umění v digitální době. Vnímání obrazů a prožitek umění v soudobé společnosti*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-252-6

KINTERA, Krištof. *Believe it or not*. Pardubice: Východočeská galerie v Pardubicích, 2008. ISBN 978-80-85112-57-3

Knížák, Milan. *Vedle umění: 1996-2001*. Praha: Nakladatelství H & H Vyšehradská, 2002. ISBN 80-7035-230-2.

KOLEČEK, Michal. *Okraj obrazu. Sociální kontext v českém a ústeckém výtvarném umění devadesátých let 20. století*. Ústí nad Labem : Fakulta užitého umění a designu Univerzity J.E. Purkyně, 2005. ISBN 80-7044-728-1

KOLEČEK, Michal. *Public dreams*. Ústí nad Labem: Fakulta užitého umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. ISBN 80-7044-829-6

LITERATURA

- KORYČÁNEK, R. et al. *Formáty transformace 89-09: sedm pohledů na novou českou a slovenskou identitu: 17.11.09-17.01.10*. Brno: Dům umění města Brna, 2009. ISBN 978-80-7009-157-9
- KOTTOVÁ, K. *Demokratizace umění*. In PŘIKRYLOVÁ, K. (ed.) *Vizuální gramotnost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2010
- KULKA, Jiří: *Psychologie umění*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2329-7
- LÉKÓ, István, POSPISZYL, Tomáš. *Street art Praha*. Praha: Arbor vitae, 2007. ISBN 978-80-86300-99-3
- LINEK, Lukáš. *Zrazení snu? Struktura a dynamika postojů k politickému režimu a jeho institucím a jejich důsledky*. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-029-2
- MITCHELL, W. J. T. *Vizuální gramotnost nebo gramotná vizuálnost* [online]. 2009, [cit. 2009-04-14]. Dostupné z: <<http://www.rvp.cz/clanek/3021>>.
- MOKREJŠ, A. *Filosofie a život – život a umění*. Praha: Filosofia, 1995
- PAVLÍČKOVÁ, Kateřina. *Umělecké dílo ve veřejném prostoru = Artwork in Public Spaces: katalog 4. výroční výstavy*. Praha: Sorosovo centrum současného umění, 1997

LITERATURA

- POSPISZYL, Tomáš. *Srovnávací studie*. Praha: Agite/Fra, 2005. ISBN 80-86603-27-X
- POSPÍŠIL, Z. *Sociosémiotika umělecké komunikace (česko-slovenská varianta)*. Boskovice: Albert; Prostějov: Muzeum Prostějovska, 2005. ISBN 80-7326-059-X / 80-86276-19-8
- PROSTOR Z(I)LIN(A). Umělecké intervence do veřejného prostoru*. Zlín: Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně, 2010. ISBN 978-80-85052-85-5
- PŘÍKRYLOVÁ, K. (ed.) *Vizuální gramotnost*. Vyd. 1. Praha : Univerzita Karlova, 2010. ISBN 978-80-7290-487-7 (brož.)
- STĘPNIK, M. *Visual literacy in the context of the sociology of art – work of art as a social mirror*.
- ŠEVČÍK, Jiří et al. *České umění 1980-2010: texty a dokumenty*. Vyd. 1. Praha: Akademie výtvarných umění v Praze, Vědecko-výzkumné pracoviště, 2011. 980 s. ISBN 978-80-87108-27-7.
- The best of*. V Brně: Moravská galerie, 2011. ISBN: 978-80-7027-236-7.
- Václavová, Denisa, Žižka, Tomáš a kol. *Site specific*. Praha: Pražská scéna, 2008. ISBN 978-80-86102-44-3.

LITERATURA

VANČÁT, J. *Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*. Praha: Sdružení MAC, 2003

Walther, Ingo F. (ed.). *Umění 20. století I, II*. Taschen – Slovart, 2004. ISBN 80-7209-521-8.

ZUSKA, V. *Estetika: úvod do současnosti tradiční disciplíny*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-7254-194-3

INTERNETOVÉ ZDROJE

KAROUS, P. *Vetřelci a volavky. Výtvarné umění ve veřejném prostoru 70. a 80. let v ČSSR*. 2011 [online]. Dostupné z: <<http://www.vetrelciavolavky.cz/o-projektu>>

LISNER, L. *Evaluační zpráva projektu Artlink (Artcrossing)*. 2008, [online]. Dostupné z: <<http://www.artcrossing.cz/evaluacni%20zprava.pdf>>

SCHIFRINOVÁ, S. *Vizuální gramotnost v severoamerických středních školách* [online]. 2009, [cit. 2009-04-14]. Dostupné z: <<http://www.rvp.cz/clanek/3020>>.

Nová mapa Česka: svou ulici má v Olomouci i Íčko. Publ. 29. 4. 2012, [online]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/nova-mapa-ceska-svou-ulici-ma-v-olomouci-i-icko-f40-/ln_domov.asp?c=A120429_190329_ln_domov_ani>

Opravte mě, žádá transparent na mauzoleu ve Výpadu. Dočká se? Publ. 20.4.2012, [online]. Dostupné z: <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/opravte-me-zada-transparent-na-mauzoleu-ve-vypadu-docka-se-20120419.html>

Řidič Smetana inspiroval Česko, billboardy politiků zaplavují tykadla. Publ. 1. 10. 2012, [online]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/197973-ridic-smetana-inspiroval-cesko-billboardy-politiku-zaplavuji-tykadla/>>

INTERNETOVÉ ZDROJE

Tykadla - symbol předvolební kampaně v Olomouckém kraji. Publ. 1. 10. 2012, [online]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-ostrava/zpravy/197958-tykadla-symbol-predvolebni-kampane-v-olomouckem-kraji/>>

PINTER, Harold. *Art, Truth and Politics*. [online].

Dostupné z: <nobelprize.org/mediaplayer/index.php?id=620>

<http://artlist.cz/?id=159>

<http://artlist.cz/?id=163>

<http://artlist.cz/?id=162>

<http://www.alternativatv.cz/magazin/priloha/1060/1851>

<http://cernicky.com/>

<http://www.kristofkintera.com/>

<http://ztohoven.com/>

<http://www.streetwithaview.com/scenes.html>

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Elmgreen_%26_Dragset_-_Prada_Marfa_-_Head_on.jpg